משנה · אחרונים · פתח עינים · סדר זרעים

פתח עינים על משנה תרומות

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על משנה תרומות

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-משנה-תרומות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ה 4
פרק ז 4
משנה ה 4
פרק ח 4
משנה א 4
משנה ג 5
משנה ד 6
משנה יב 6
פרק ט 6
משנה ד 6
פרק י 7
משנה ב 7
משנה ח 7
משנה י 7
פרק יא 8
משנה ג 8

פרק א

משנה א

חרש שדברו בו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר. בתוספתא ריש מכילתין אמרו שומע ואינו מדבר זהו אלם מדבר ואינו שומע זהו חרש זה וזה הרי הן כפקח לכל דבר. ושמעתי מקשים על הרב דרישה בח"מ סי' רל"ה שכתב על סוגית מי שאחזו דף ע"א דמייתי ברייתא זו וז"ל ודע שיגעתי ולא מצאתי לא בתוספתא ולא במקומות אחרים בלשון ברייתא זו דכתיב בה זה וזה הרי הן כפקחין ומשום הכי וכו' זה וזה הרי הן כפקחין לכל דבריהם אינו מלשון הבריתא אלא סיומא דדברי ר' זירא וכו' ע"ש שהאריך ובנה מצודים על מונח זה. ותימא על הרב שיגע ולא מצא והרי הכא בתוספתא תנינא ברייתא זו כמות שהיא ומ"ש זה וזה וכו' הוא מן הברייתא ע"כ שמעתי. ואחר זמן רב נדפס ספר גט מקושר להרב מהר"ם בולה ונהירנא דבו בפ' מידי עוברי ראיתי שהשיג על הדרישה דהך בריתא כולה איתא בחגיגה ע"ש סי' י"ז דף ל"ה. אז אמרתי שנעלם ממנו ג"כ המקור שהוא התוספתא הזו והא עדיפא מסוגיית חגיגה דיש לדחות אפילו שאינו נכון כלל הדוחה דוחה בקש ודוק הטב:

משנה ה

ולא מן החיוב על הפטור וכו' כתב הרב תי"ט פירש הרב כגון מפירות שלא הביאו שליש וכו' ולי קשה על הירושלמי וכו' ע"ש ואשתמיטיתיה מה שכתבו התוספות בראש השנה דף י"ב ע"ב ד"ה התבואה. הרב מהר"ם יצחקי בספר אור יקרות דף נ"ז ע"ד .

פרק ז

משנה ה

שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה סאה אחת של תרומה וכו' עיין מה שכתב מופת הדור הרב דברי אמת בקונטריסים דף ק"א עמוד ד':

פרק ח

משנה א

נודע שהוא בעל מום וכו' כתב רבינו עובדיה דכתיב את בריתי שלום כשהוא שלם וכו' ובש"ס אמרו בקידושין פ"ד וי"ו דשלום קטיעא ועל זה היה מחלקת גדולה בערי איטליא בדורנו אם יש להגיה הס"ת שנמצאת הוי"ו כדרכה ועמ"ש הרב מהר"י אלגאזי בריש נאות יעקב ומורינו הרב בתי כהונה בח"ב והרב דבר משה ח"ג ושאר אחרונים:

משנה ג

ור' יהושע אומר לא יגמור, הקשה מורינו הרב הגדול מהר"י זאבי אמאי לא פשיט הש"ס ממשנה זו מאי דבעי ר' ירמיה בחולין דף י"ז אברי בשר נחירה שהכניסו עמהם לארץ מהו וכתב הרא"ש דנ"מ לאדם שאסר עצמו באחד מן המינין מזמן ידוע ואילך וכשהגיע הזמן היה לו מאותו המין שהיה אוכל והולך עד שהגיע הזמן אם מותר לאכול הנותר. אי נמי כגון שרצו ב"ד לאסור דבר אחד אם אסור מה שיש לו מאותו המין ע"ש ואמאי לא פשיט דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי דהרי הכא זה שהותר לו לאכול באשכול בהיותו בגנה לא הותר לגמור כשנכנס לחצר לדעת ר' יהושע. ותפשוט דאברי בשר נחירה ואותו המין דעד עתה היה מותר נאסר כך שמעתי מקשים משם הרב הנז':

ונראה דלק"מ דהתם האיסור עתה דהיינו בשר נחירה וכן אותו המין האסור היום זה עצמו היה מותר ובהא אסתפק לן אי אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי אבל הכא לא הותר האיסור מעולם דאשכול שנכנס לחצר לא הותר ודינא הוא דעד שלא נכנס לחצר מותר וזה הדין נוהג תדיר ולא משגחינן באשכול רק כיון דאיסור החצר וכיוצא לא הותר לא יגמור:

א"נ אפשר במה ששמעתי שהקשה הרב הגדול מהר"ר אברהם רוזאניס הזקן (חמיו של הרב מש"ל) דלדעת הרמב"ן דבח"ל הותר ליעקב אע"ה שתי אחיות וכשנכנס לארץ מתה רחל תפשוט דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי מדמתה רחל והרב המופלג בדורו כמהר"ר יעקב ששון (בעל בני יעקב) תירץ דשאני הא דשתי אחיות דהאיסור היה בעולם דהרי יצחק אע"ה עומד בארץ ישראל ולדידיה אסירן ומשו"ה אף שהותרו רחל ולאה ליעקב אע"ה בח"ל כשנכנס לארץ חזר לאסורן משא"כ בשר נחירה והמין הנאסר דהיו מותרים בעת שלא היה שום איסור בעולם ע"כ שמעתי:

איברא דמעיקרא קושיא ליתא דאיך יוכל לפשוט מהא דרחל ולאה דיש לדחות כמה דחיות הן במה שהותרו ליעקב אע"ה דלא פסיקא מילתא דמשום ח"ל הותרו לו ויש כמה תירוצים וטעמים כידוע והן במה שנסתלקה רחל אע"ה יש כמה טעמים ואין זה פשיטות כל כמה דאיכא למדחי כמה דחויי ותו דכתבו הראשונים דדרך הש"ס לפשוט ממתני' או ברייתא דוקא וא"כ היכי לפשוט מסברא ודרך דרש. אלא דהרמב"ן לפום הך בעיא סבר הרב ז"ל דרך דרש דזה היה היתר יעקב אע"ה ומשו"ה מתה רחל ואתי לפום דינא לדידן דספיקא דאורית' לחומרא. ובהכי ניחא דכתב הרמב"ן פ' אחרי דאע"ג דבאה רחל לארץ מ"מ משנכנס לארץ לא נגע בה וא"ש דדוקא באסור דאורייתא לא אשתרי ואפשר דסבר הרמב"ן דספיקא דאוריתא לחומרא מדאוריתא כדעת הרשב"א והר"ן ועתה לא

פניתי למען דעת אם דעת הרמב"ן הכי. ורואה אנכי דעדין יש לצדד כמה צדדין בזה ולא ע"ט האסף פה:
אמנם כפי תירוץ הרב מהר"י ששון הנז' ממילא תריץ הכי קושית הרב מהרי"ז ממשנתנו דלא דמי הא דידן דאיסור מעשר ישנו בעולם להההיא דזה היה מותר כשלא היה שום איסור. שוב ראיתי למורי הרב נחפה בכסף זלה"ה א"ח סי' ג' שהביא תירוץ הרב מהר"א גאטיניו שהביא בספר בית שלמה לדין כהן הדיוט שאירס האלמנה ונתמנה להיות כ"ג שהוא כתירוץ הרב מהר"י ששון הנז' ועפ"ז תירץ קושית הרב מהרי"ז ממשנתנו ומשניות אחרות ע"ש ועוד תירץ בזה בסוף סי' ו' ע"ש באורך:

משנה ד

ושאר כל המשקין מותרין. כתב רבינו עובדיה שהציר והדבש והמורייס הוזכרו בגמ' לאסור ומרן בב"י י"ד סי' קי"ו שקיל וטרי ליתובי דעת הרי"ף והרא"ש בזה והרב בית חדש כתב דלא הבין פשט השמועה ע"ש באורך. והרב פרי חדש יצא לישע מרן והשיג על הרב בית חדש ע"ש באורך. ולפום ריהטא מדברי הר"ן בחידושי חולין הנדפסים מחדש דף מ"ט מוכח שהבין כדברי מרן והרב פרי חדש ע"ש ובס' ווי העמודים פרק י"ד ע"ש:

משנה יב

וכן נשים וכו' אמרו בירושלמי לא מסתברא אם היתה כבר טמאה לא מסתברא אם היתה שפחה אחת. ופירש הרב מהר"ר אליהו בפירושו אין הסברא נותן דמיירי אפילו היתה אחת ביניהם שנטמאה כבר, או שהיתה שפחה ביניהם שנאמר ג"כ יטמאו כולן ואסורים למסור להם הטמאה כבר או השפחה אלא ימסרו להם אחת מאלו ואל יטמאו כולן אלא מיירי שכולן טהורות בנות חורין עכ"ל ומוכח דאם היתה כבר טמאה ביניהם אפילו לא ייחדוה מוסרין אותה ואשתמיטיתיה תשובת הרשב"א הביאה מרן בכסף משנה דכתב בהדיא אפילו היתה אחת מהן מחוללת אל ימסרו אותה להם ומוכח מדברי הרשב"א דהגירסא בירושלמי היא לא מסתברא אם היתה ככר טמאה וקאי על ככרות תרומה וכן כתב הרב מקראי קדש דף קכ"ו ופשוט וברור:

פרק ט

משנה ד

גדולי הקדש ומעשר שני חולין שמעתי מקשים משם הרב המופלא מהר"י הכהן שהקשה על מ"ש מרן בב"י י"ד ריש סי' רי"ו שכתב על דברי הר"ן באומר קונם פירות אלו

וכו' דנראה מדברי הר"ן דמדאורייתא הוא אסור בחלופיהן וגדוליהן דהוה ליה כחילופי וגידולי הקדש עכ"ל דהרי משנה שלימה שלנו קתני גדולי הקדש חולין. ושוב נדפס ספר הבהיר כהונת עולם ובביאורו לה' נדרים שם הביא קושיא זו בשם הרב הנז' כשהלך בשליחות מצוה וע"ש מה שתירץ:

פרק י

משנה ב

תפוח שרסקו וכו' עמ"ש הרב עדות ביעקב סי' פ"ג וכתב עליו הרב יד אהרן א"ח סי' תס"ב ולא עיין במנחות דף נ"ד ובתוס' שם עכ"ל וכבר מבואר שם בספר עדות ביעקב דכתב זה בברחו מפני חמת המציק אגב גירסיה במשניות:

משנה ח

אם יש בו משקל עשר זוז ביהודה וכו' פי' רבינו עובדיה שהוא אחד מתתק"ס והוא מהירושלמי והרשב"א בתשובותיו ח"א סי' רע"א כתב וז"ל ומה שאתה שואלני טעם הירושלמי בשיעור זה גם אנכי לא ידעתי ולא נתפרש לנו עכ"ל ואפשר לומר דרך רמז כי לילי"ת מחל"ת עם ב' כוללים שהם כח דכורא עם כל אחת שהוא יותר רוחני ופועל על ידן גי' תתק"ס ואם יהיה תתקס"א אחד נוסף מבטלם אבל תתק"ס מתפשטת הסט"א שהוא גימטריא של שמותן וכח דכורא. אמנם תתקס"א האיר עינינו הרב מג"ע שהוא גימטריא אברהם שרה יצחק כמו שהאריך הגאון החסיד בספר מעשה רקח עש"ב ואפשר שזה טעם שכתב הרב ראשית חכמה דשונה משניות הורג יצה"ר כי מתניתי"ן גימטריא תתק"ס לבטל הנז' שמהם נמשך היצר הרע ואפשר כי לזה נזדמן למרגלים אשכל ענבים משאוי תתק"ס סאין והימים ימי בכורי ענבים כמ"ש הקדוש הר"ש אסטרפולי דהאותיות שקודם ענבים ס"מ ושטן וכחותיו רקד ביניהם ואפשר שזה טעם שיש במקוה תתק"ס לוגין ליטהר מהן. ואפשר שלזה ישב משה רבינו בשמים מ' יום ומ' לילה שהם תתק"ס שעות להכניעם ובמקום אחר ביארתי יותר ודע כי באחורי תרעא דף קפ"ב ע"א שיטה כ"א יש ט"ס וכצ"ל ולזה כשיהיה תתקס"א עולה דיש א' יותר על מספר הנז' ואין להם כצ"ל:

משנה י

כל הנכבשי' וכו' עיין מ"ש הר"ש והרא"ש והרב תוספת י"ט ומה שהשיג בהקדמת אמרי צרופה על הרב תוספות י"ט ועמ"ש אנכי עפר דל בספרי הקטן מחזיק ברכה י"ד דף ס' ע"ד והנמשך ושם בקונטריס אחרון דף קי"א ע"ד ע"ש ודוק היטב:

פרק יא

משנה ג

ואינו מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזתים ומן הענבים. משנה זו מכרזת ואומרת דשמן שומשמין אינו משק' ויש להרגיש על הרב גנת ורדים שנשאל על זה ולא זכר ממשנה זו. וכן הרב מהר"י עייאש בס' מטה יהודה ועיין בס' הקטן ברכי יוסף סי' קנ"ח וכן בס' הקטן מחזיק ברכה שם: